

מי אחראי לפיגוע בבוסטון?

ד"ר בועז גנור

ככלל, יש לחלק את פיגועי הטרור לשני סוגים - פיגועי "יוזמה עצמית" ופיגועים "ארגוניים". פיגוע ארגוני הוא פיגוע שבו ארגון הטרור מעורב באחד, בחלק, או בכל שלבי הביצוע של הפיגוע (ייזום, תכנון, הכנה, או הוצאה אל הפועל של הפיגוע). במסגרת זו, עשוי ארגון הטרור ליזום את הפיגוע אשר בסופו של דבר יבוצע על-ידי גורמים שאינם פעילי הארגון עצמו. הארגון עשוי לסייע לארגון אחר או לקבוצה מקומית לבצע את הפיגוע באמצעות העברת מידע מודיעיני, אמצעי לחימה, הכשרה מבצעית, מתן כסף וכו'.

לחילופין, הארגון עשוי ליזום לתכנן ולהכין את הפיגוע שיבוצע על-ידי גורמים אחרים. כל אלה, הינם "פיגועים ארגוניים עקיפים". לעומתם, עשוי ארגון הטרור להיות מעורב בכל שלבי הייזום וההכנה ובסופו של דבר לבצע את הפיגוע באמצעות פעילי הארגון עצמו, זהו "פיגוע ארגוני ישיר". פיגוע ארגוני ישיר עשוי להתבצע על-ידי חוליה מקומית של הארגון, תא רדום, או אפילו על-ידי מבצע בודד, מפעילי הארגון שעליו הוטלה המשימה.

פיגוע "יוזמה עצמית" לעומת זאת הינו פיגוע שארגון הטרור אינו מעורב באף אחד משלבי. הארגון לא יזם את הפיגוע, לא תכנן אותו, לא הכין אותו ופעיליו לא ביצעו אותו. ארגון הטרור עשוי במקרים מסוימים להוות את מקור ההשראה או אפילו הגורם להסתה שהוביל ליוזמה העצמית של רשת מקומית או "זאב בודד", אולם הארגון כאמור לא לוקח חלק פעיל בפיגוע הנדון. פיגוע יוזמה עצמית מתחיל ונגמר במוחו הקודח של אדם זה או אחר או קבוצה מקומית שמסיבות שונות מחליטים לבצע פיגוע טרור. כאשר פיגוע "יוזמה עצמית" מבוצע על-ידי אדם בודד שאינו בעל שיוך ארגוני ולא פועל בשליחותו של ארגון טרור, מוגדר המבצע כ"זאב בודד".

המניע לפעולת הטרור המבוצעת על-ידי הזאב הבודד עשויה לנבוע ממניעים: אישיים-פסיכולוגיים, מניעים קבוצתיים-לוקאליים, מניעים פוליטיים גלובאליים. הזאב הבודד המונע על-ידי מניע אישי-פסיכולוגי עשוי לפעול כפועל יוצא של דחף פסיכולוגי זה או אחר או אירוע טראומתי בעברו (כל עוד המניע לפעילות זו אינו פוליטי אין להתייחס לפיגוע זה כאל פיגוע טרור אלא כאל פשע מסוג רצח או כוונת רצח). הזאב הבודד המונע על-ידי מניעים

לוקאליים עלול להיות מושפע מפוליטיקה מקומית כגון: החלטות השלטון המקומי או אפילו השלטון המרכזי (למשל ההחלטה להדק את הפיקוח על מכירת נשק בארה"ב וכו'), התבטאויות פוליטיות או מהלכים ואירועים פוליטיים וכו'. הזאב הבודד המונע על-ידי שיקולים פוליטיים גלובאליים מבצע בדרך כלל את הפיגוע לאחר חשיפה לאינדוקטרינציה והסתה ממושכת על רקע לאומני, דתי, אתני, סוציו-כלכלי וכו'. מסרי הסתה אלה עלולים להגיע אל הזאב הבודד דרך האינטרנט באמצעות אמצעי התקשורת והאינטרנט - אתרים, בלוגים, חדרי דיונים, רשתות חברתיות, פייסבוק וכו', או באופן ישיר - באמצעות מערך הכרויות מוקדם המתבסס על קשר אישי בין הטרוריסט למסיתים שהינם מנהיגים רוחניים, מורים, בני משפחה או פרטים מקבוצת השווים שלו. פיגוע הזאב הבודד המונע על-ידי מניע פוליטי גלובאלי עשוי אמנם להתבצע בתגובה לאירוע קונקרטי אולם הוא אינו נחמה רגעית של אדם זה או אחר אלא ברוב המקרים הינו שיאו של תהליך רדיקליזציה וחשיפה מתמשכת להסתה.

חשוב לציין כי "פיגועים ארגוניים" הינם בדרך כלל מורכבים יותר ולכן במקרים רבים גם גורמים לנפגעים רבים יותר. לארגון הטרור יש יותר משאבים, ניסיון ויכולות מאשר לזאב הבודד. אולם ארגוני הטרור חשופים יותר לחדירה מודיעינית. מספר שותפי הסוד המעורבים בייזום, תכנון, הכנה וביצוע של הפיגוע רב יותר ולכן הסיכוי של דליפת מידע מוקדם לגורמי הביטחון גדול יותר וכך גם האפשרות לסיכול מוקדם של הפיגוע.

פיגועי "יוזמה עצמית" לעומתם הינם בדרך-כלל פחות מורכבים. הטרוריסטים משתמשים באמצעים פרימיטיביים כדוגמת נשק קר, פיגועי דריסה, מטעני חבלה מאולתרים מייצור עצמי וכו'. מספר הנפגעים בפיגועים אלה עשוי להיות קטן יותר מפיגועים ארגוניים אולם הסיכוי לסכל אותם טרם הוצאו אל הפועל גם הוא קטן יותר. פיגועי יוזמה עצמית של זאב בודד הינם כאמור פועל יוצא של החלטה של איש אחד אשר בדרך-כלל אינו משתף בכוונותיו את המקורבים לו ולכן האפשרות של השגת מידע מודיעיני מוקדם הינו כמעט בלתי אפשרי.

השאלה הניצבת כעת בפני החוקרים בפיגוע בבוסטון הינה מהם מאפייני הפיגוע? האם מדובר בפיגוע ארגוני שבוצע על-ידי תא מקומי או חוליה שהגיע בשליחות הארגון מחוץ לגבולות ארה"ב? או לחילופין מדובר בפיגוע יוזמה עצמית בין אם על-ידי זאב בודד או רשת מקומית שאינה קשורה בדרך כלשהי לארגון טרור זה או אחר (אם כי אולי הושפעה מארגון שכזה).

מוקדם מדי לתת מענה לשאלות אלה אולם אם נידרש לניחוש מחושב בהתבסס על שביבי המידע שפורסמו עד כה, נראה כי העובדה שמדובר מחד על מטעני נפץ קטנים ומאולתרים, והעובדה ששני המטענים שהתפוצצו היו בסמיכות מקום זה לזה, עשויים להצביע על היות הפיגוע יוזמה עצמית של קבוצה מקומית או זאב בודד. המפגע או המפגעים בפיגוע הזה הצליחו להשיג את מושא שאיפותיהם של טרוריסטים מודרניים באשר הם - צפיפות קהל וריכוז אמצעי תקשורת באותו מקום. קו הסיום של המרתון בבוסטון שנבחר כיעד הפיגוע סיפק למעשה את שני המשתנים החשובים הללו. אולם, למרות חשיבותו הרבה של מרתון זה הרי שמדובר באירוע בסדר גודל מקומי. רוב תושבי המדינות האחרות בארה"ב ובעולם לא מודעים כלל לקיומו של אירוע זה. לא מדובר באירוע בינלאומי כגון אולימפיאדה או מונדיאל ואף לא באתר סמלי המוכר בעולם כולו כגון: מגדלי התאומים, בניין הפנטגון או האמפייר

סטייט בילדינג. לפיכך, ניתן להניח כי היוזמה לפיגוע הגיעה מהרמה המקומית (בין אם מדובר בזאב בודד, חוליה מקומית שלא קשורה לארגון טרור ממוסד או אפילו תא רדום של ארגון טרור מקומי או בינלאומי).

המענה לשאלות הללו ובעיקר הזיהוי המהיר והמדויק של מתווה ומאפייני הפיגוע יאפשרו ניהול חקירה יעילה שבסופה ניתן יהיה להגיע לכל המעורבים בביצועו. הקביעה באיזה מתווה פיגוע מדובר יאפשר גם לבחון את התנהלות גורמי האבטחה וכוחות הביטחון במקום תוך הפקת לקחים לסיכול וצמצום נזקי אירועי טרור דומים בעתיד.